

vatican, pentru a găsi modalități practice de supraviețuire pentru B.R.U. în România.

V.2. „Vică” – un „element foarte fanatic”

Instaurarea regimului comunist în România a avut repercusiuni și asupra familiei Monseniorului Bârlea. Motivul nu este greu de identificat: Octavian Bârlea era preot român unit, rămas în Occident. Voicu Ioan Macaveiu își amintește de teroarea ce domnea în regiunea Mogoșului între anii 1950 și 1960. Printre cazurile amintite de el se numără și „Familia Șpilăruului” care aștepta să fie arestată pentru că „băiatul lor Octavian rămăsese în Italia din 1945”. I-au chemat la post și le-au spus „că-i mănâncă Canalul pentru copilul din Italia care e dușman al poporului”⁴⁹¹.

Chiar dacă membrii familiei, din câte știm, nu au fost arestați și duși la muncă la Canal, totuși afirmarea pe plan profesional a unora dintre ei a fost împiedicată. De pildă, în 1969, Universitatea din Cluj a încercat să-l angajeze pe Ovidiu Bârlea profesor la catedra lui Ion Mușlea, care l-a dorit ca succesor. Faptul de a avea un frate preot unit la Roma a împiedicat această inițiativă. Câțiva ani mai târziu, Ion Taloș a convins-o pe Raluca Ripan, președintele Filialei Cluj a Academiei Române, să accepte propunerea ca Ovidiu Bârlea să fie ales membru corespondent. „Doamna Ripan a dus propunerea la Academie și a luat contact cu câțiva academicieni, pentru a le obține acordul. La întoarcerea de la București, doamna Ripan mi-a comunicat însă că propunerea n-a avut succes. N-am înțeles cine și de ce s-a împotrivit, dar îmi dau seama azi cât am putut fi de naiv, imaginându-mi că, pe atunci, putea fi ales în Academie un om care avea un frate într-o poziție importantă în exilul românesc, cu deosebire în ierarhia Bisericii Unite, în Germania Federală, Biserică interzisă în România.

⁴⁹¹ V.I. Macaveiu, „L-am cunoscut pe Ovidiu Bârlea”, p. 241.

Căci meritele științifice ale lui Ovidiu Bârlea puteau fi trecute cu vederea, o asemenea «problemă de dosar», nu...⁴⁹². După mărturia lui Jordan Datcu, lui Ovidiu Bârlea „i s-a îngăduit să participe o singură dată la o manifestare științifică în străinătate, în Albania”. În 1973, când a cerut eliberarea unui pașaport pentru a-și vizita fratele în Italia, a fost refuzat⁴⁹³.

Prima „notă informativă” despre Octavian Bârlea este datată 19 aprilie 1947, așadar în perioada când activa ca membru al Misiunii Pontificale pentru refugiați din Germania și Austria. Numele „obiectivului” era „Vică”. Elementul relevant stă în faptul că „a făcut intensă propagandă împotriva repatrierilor din Germania, defăimînd regimul popular-democrat din România”. Din 1947 și până în 1956 notele informative sunt rare și inexacte, „sursele” făcând mereu confuzie între Octavian Bârlea și Ulpiu Bârlea. Totuși, la 3 februarie 1956, pe când Mons. Bârlea era la Vicarello (Bracciano), Direcția I a Securității hotărăște interceptarea corespondenței⁴⁹⁴. Abia în „referatul” întocmit la 26 februarie 1960 se precizează că Octavian Bârlea și Ulpiu Bârlea sunt două persoane diferite: „În cuprinsul dosarului se face, de la început până la sfârșit, confuzie între BÂRLEA ULPIU, originar din Lugoj, și BÂRLEA OCTAVIAN – adevăratul obiectiv – originar din com. Mogoș, raionul Câmpeni, reg. Cluj”. Lămurirea confuziei nu are însă consecințe însemnate. Propunerea serviciului era că „datorită faptului că asupra sa nu posedăm materiale compromițătoare, nu va putea fi determinat să lucreze cu noi”. Prin urmare, în aceeași zi, Șeful Direcției, Căpitanul Mihai Caraman, a aprobat propunerea de închidere a dosarului de studiu preliminar al lui „Vică” [Octavian Bârlea – *n.n.*] cu motivația

⁴⁹² I. Taloș, „O operă impresionantă”, în *Discobolul*, anul XI, nr. 121-122-123 (126-127-128), ianuarie-februarie-martie 2008, p. 183.

⁴⁹³ I. Datcu, *Ovidiu Bârlea, etnolog și prozator*, RCR Editorial, București, 2013, p. 161. Aceeași precizare și la pp. 8-9. Vezi și I. Taloș, „O operă impresionantă”, p. 185.

⁴⁹⁴ ACNSAS, SIE 84, vol. 1, f. 38.

că „nu există nici o bază prin care să se poată acționa asupra lui. Este *un element foarte fanatic* încât nu corespundează nici cu frații sau cu rudele din țară”.

Se amintea însă că „asupra lui Octavian Bârlea există un dosar deschis de către Serv. Emigrație, el fiind președintele societății fugarilor «Academia română» [S.A.R. – *n.n.*]”⁴⁹⁵. Într-adevăr, la 5 mai 1959 Direcția a II-a a Ministerului Afacerilor Interne primise o notă informativă completă și corectă referitoare la Octavian Bârlea și S.A.R. Conform notei, Societatea era o „oficină de propagandă dușmănoasă” ce desfășoară o „intensă activitate calomnioasă îndreptată împotriva țării noastre. Această activitate este dusă sub masca promovării culturii românești peste hotare”⁴⁹⁶. Pentru a înlătura orice dubiu, într-o „notă-extras din dosarele de arhivă priv. pe Bârlea Octavian”, se susține că al IV-lea congres S.A.R. de la München-Ettal „a fost finanțat de Europa Liberă și de serviciile de spionaj american și vest german”⁴⁹⁷.

V.3. S.A.R. între exil și țară

Înainte de congresul de la München-Ettal, din 5-12 octombrie 1960, Congregația pentru Bisericile Răsăritene ceruse Monseniorului Bârlea să-și dea demisia din calitatea de președinte al S.A.R. Motivul invocat era „implicarea în politică a Societății”. În urma intervenției unor membri, Congregația revenise atunci asupra deciziei, aprobând verbal continuarea

⁴⁹⁵ ACNSAS, SIE 84, vol. 1, ff. 43-44. Sublinierea noastră.

⁴⁹⁶ ACNSAS, SIE 84, vol. 1, ff. 49 și 51.

⁴⁹⁷ ACNSAS, SIE 84, vol. 1, f. 55. În unele rapoarte întocmite la sfârșitul anilor '60, se admitea totuși că informațiile conform cărora, după 23 august 1944, Octavian Bârlea „ar fi fost folosit de către serviciile de spionaj americane și engleze” pentru obținerea de informații despre România, provin din „date neverificate”. Se accepta de asemenea că „nu a fost înregimentat în nici o organizație sau partid politic”. (Vezi ACNSAS, SIE 84, vol. 2, f. 3)

activității. Din 1960 și până în 1968, S.A.R. a mai organizat opt congrese. După congresul de la Salzburg, din 5-11 septembrie 1968, Mons. Bârlea anunța membrii S.A.R. că „începând cu 1 octombrie 1968 a survenit o schimbare în îndatoririle mele. Mi-a fost adecă încredințată sarcinarea, cu nu ușoară răspundere, de a reorganiza și conduce secția românească de la Radio Vatican”. Noua misiune comporta nu numai mutarea de la München la Roma, ci și retragerea din funcția de președinte al S.A.R.: „Pentru a îndeplini obligațiile legate de funcția religioasă și culturală de la Radio Vatican, se cere anume să fiu liber de alte obligații cari reclamă o înaltă dedicare ca cea de președinte al Societății Academice Române. De aceea, vă rog ca începând cu data primirii acestei scrisori să mă considerați demisionat din funcția de președinte al Societății Academice”. Membrii S.A.R. au cerut din nou Congregației să revină asupra deciziei. De această dată însă demersul lor a rămas fără rezultat.

Cam în această perioadă, în rândul membrilor S.A.R. au început să se contureze două „curente” în raport cu regimul din România: cel al „intransigenților”, care susțineau „refuzul definitiv și total al colaborării cu comunismul”, și curentul „celor ce întind mâna oamenilor de bună voie din țară”. Aceste două curente erau considerate de către unii „de neconciliat”. Ca de obicei, Mons. Bârlea, în ipostaza de „om al tuturor”, va încerca să le concilieze. La 10 august 1970, el va trimite „în calitate de membru”, o scrisoare membrilor S.A.R. în care susținea printre altele: „Societatea Academică Română, identificându-se cu interesele superioare ale națiunii române și cultivând principiul libertății academice, trebuie să se mențină la înălțime. Consider că se cuvine ca ea să acorde în momentul actual drept de cetățenie în incinta ei la amândouă curentele mai de seamă: și la curentul intransigenților, și la curentul celor ce întind mâna oamenilor de bunăvoie din țară. Spre bine pot duce uneori mai multe căi curate. Eliminând una din cele două atitudini de acum, s’ar dăuna și viitorului Societății. Între cele două atitudini e natural să existe «dialog». Și cred că e numai spre folosul

activității noastre, dacă fiecare din noi e gata nu numai de a da sfaturi și îndemnuri, ci și de a le primi. În felul acesta cele două curente se vor întregi reciproc, promovând același scop”.

Așa cum s-a mai întâmplat și până acum, textul Sfinției Sale a fost considerat, și dintr-o parte și din cealaltă, „pe cât de perfid și de confuz gândit, pe atât de dezlânat formulat”. Brutus Coste va publica în ziarul *Stindardul* de la Fürstenfeldbruck o analiză punctuală a scrisorii în care va susține necesitatea trăsării unei „linii demarcaționale clare și precise” între ce este și ce nu este compatibil cu însăși rațiunea de a fi a exilului și a instituțiilor sale: „Nu este îndeajuns să spui că S.A.R. se identifică cu interesele superioare ale națiunii române. Identificarea trebuie să fie mai precisă și anume cu aspirațiile poporului român la libertate și adevărată neatârnavă. Altfel, ce ar opri S.A.R. să se afilieze la una din instituțiile culturale ale regimului de la București? Desigur, principiul libertății academice trebuie respectat în cadrul Societății. Dar libertatea de a discuta scopurile și strategia exilului, dialogul la care vă referiți, nu trebuie confundat cu toleranța totală față de unele acte și anume față de actele de colaborare care sunt vădit incompatibile cu natura și scopurile Societății. Una este să susții utilitatea contactelor cu oamenii «de bună voie din țară» și cu totul alta să primești a fi oaspetele regimului despotoc dela București, să contribui la succesul operației de adormire și înșelare a Occidentului, sau să întreții legături cu reprezentanții săi politici”.

Confruntarea dintre cele două curente a avut loc la congresul de la Paris. Aici Adunarea Generală a S.A.R. din 11 septembrie 1970, în lipsa unui președinte activ, l-a ales pe Mons. Bârlea, Președinte de onoare prin aclamații. Prin urmare, Adunarea Generală din ziua următoare a fost condusă de Sfinția Sa. Subiectul principal era schimbarea regulamentului S.A.R. „în scopul de a zăgăzui colaborarea cu RSR”. Mons. Bârlea, printr-o procedură considerată de unii „arbitrară”, a restrâns dreptul de vot în problema schimbării regulamentului la membrii titulari ai S.A.R. („66 membri din cei peste 300 care compun societatea”).